

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	M. Hensen	Datum	8 juni 2021
Doorkiesnummer	14030	Kenmerk	8927002
E-mail	monica.hensen@utrecht.nl	Onderwerp	Ouderschap en scheiding
Bijlage(n)	1 (onderaan)	Beleidsveld	Jeugd en Jeugdzorg

Geachte leden van de raad,

Bij de behandeling van de programmabegroting in de raadsvergadering van 18 november 2020 is gevraagd om nadere informatie over de interventies bij vechtscheidingen en de inzet van informele opvoedondersteuning en laagdrempelige relatietherapie.

We willen dat alle kinderen veilig kunnen opgroeien. Een stabiele thuissituatie helpt daarbij. Wanneer er een (mogelijk) ingewikkelde scheiding¹ speelt, zetten onze partners zich ervoor in dat kinderen zo min mogelijk schade ondervinden van de breuk. Zij doen dit samen met de ouders. Deze partners in de sociale basis, de buurtteams jeugd en gezin, de specialistische jeugdhulp en de jeugdbescherming signaleren een verharding bij scheidingen en daarmee een toename van complexe scheidingen, waaronder vechtscheidingen.

In deze brief leest u meer over dit signaal, beschikbare cijfers met duiding en de inzet van onze partners.

Passende zorg en ondersteuning

Ouders kunnen met vragen over opvoeden en opgroeien terecht bij alle vormen van ondersteuning en hulp in onze gemeente: van de sociale basis en de (preventieve) jeugdgezondheidszorg tot en met de specialistische jeugdhulp. Zij werken vraaggericht en bieden samen maatwerk.

De basiszorg en specialistische jeugdhulp zijn buurtgericht georganiseerd zodat jeugdigen en gezinnen dichtbij en op maat zorg en ondersteuning krijgen. Buurtteams en de buurtgerichte specialistische teams van KOOS Utrecht en Spoor030 werken samen met andere partners in de buurt, zoals onderwijs, huisartsen en de jeugdgezondheidszorg. In de teams van KOOS en Spoor030 zijn professionals met diverse expertises werkzaam zodat zij, aanvullend op de ondersteuning die wordt geboden door het buurtteam en andere partners in de buurt, de specialistische jeugdhulpvragen in de buurt kunnen beantwoorden. Dit geldt ook voor vragen waarbij mogelijk een ingewikkelde scheiding speelt.

We vinden het belangrijk dat de professionals in de stad zich kunnen richten op het verlenen van ondersteuning en hulp en de ruimte krijgen om te doen wat het meest helpend is voor kind en gezin. De administratieve lasten houden we zo laag mogelijk. In Utrecht hebben we daarom gekozen voor een taakgerichte bekostiging. Dit maakt dat we op hoofdlijnen (ambulant, pleegzorg, gezinsgericht

¹ Scheiding, echtscheiding, vechtscheiding, complexe scheiding: er zijn diverse scheidingsvormen'. We spreken van "scheiding" als we alle 'vormen' bedoelen.

logeren en verblijf en niet-gezinsgericht logeren en verblijf) weten hoeveel jeugdigen en gezinnen specialistische jeugdhulp krijgen, maar wij niet van onze professionals vragen te registreren op het niveau van interventies en problematiek. Om deze redenen zijn weinig cijfers beschikbaar over jeugdhulp en scheiding en nog minder over jeugdhulp en vechtscheiding. In bijlage 1 zijn meer algemeen beschikbare cijfers over scheiding in Utrecht opgenomen.

In november 2020 is een landelijk rapport gepubliceerd over de maatschappelijke kosten van complexe scheiding (exclusief de kosten voor jeugdhulp): "[Kostenanalyse van complexe scheidingen](#)". Het onderzoek is uitgevoerd vanuit een gezamenlijke opdracht van het Ministerie van Justitie en Veiligheid en het landelijke programma Scheiden zonder Schade. Binnen het Utrechtse project 'Scheiden zonder Schade' werken we nauw samen met dit landelijke programma.

Ervaringen jeugd(hulp)professionals

Bij naar schatting 60 tot 75% van de casussen specialistische jeugdhulp en jeugdbescherming is in Utrecht sprake van een scheiding. Professionals registreren deze cijfers niet, zij maken deze grove inschatting op basis van de casussen waarmee zij te maken hebben. Vaak is scheiden niet de primaire reden voor de hulpvraag, wel vaak (één van) de onderliggende oorzaak(en).

Zowel jeugdhulpprofessionals als ook leerplichtambtenaren geven aan dat casussen waarbij sprake is van scheiding doorgaans tot de zwaarste casussen in hun caseload behoren. Bij escalatie is het moeilijker om ouders op één lijn te krijgen ten behoeve van verzuimaanpak, ondersteuning en hulp.

De buurtteams jeugd en gezin, jeugdbescherming en de specialistische jeugdhulp signaleren allen een verharding tussen ouders in de onderlinge omgang bij scheiding. De coronamaatregelen en de woningnood versterken deze verharding. Mensen zijn vaker genoodzaakt bij elkaar te blijven wonen tijdens en na scheiding. Dit leidt tot meer situaties waarbij sprake is van onveiligheid en huiselijk geweld. De eerste hulpvraag van ouders in scheiding bij de buurtteams gaat veelal over 'wonen'.

Het meer of minder voorkomen van scheidingen in een wijk (zie bijlage 1) zegt nog niets over de complexiteit van scheidingen en hulpvragen van Utrechters. De vraag wanneer we van een complexe scheiding spreken, is niet eenduidig te beantwoorden. Complexe scheidingen als gevolg van juridische conflicten worden door professionals vaker gesignaleerd in wijken met een hogere sociaaleconomische status (SES). In lagere SES-wijken lijkt vaker sprake te zijn van het volledig uit beeld zijn van één van beide ouders, waarmee andere opvoed- en opgroevraagstukken gepaard gaan. Iedere wijk, ieder gezin en ieder kind vraagt bij (complexe) scheidingsvraagstukken om een eigen aanpak op maat. In 2020 zijn we daarom gestart met specifieke inspanningen op scheidingsvraagstukken met een focus op 5 'onderdelen' die zowel gaan over het voorkómen van (complexe) scheidingen als over de inzet wanneer er eenmaal sprake is van een (complexe) scheiding. Deze focuspunten zijn tot stand gekomen in samenspraak met onze partners in het veld en ouders. Hieronder gaan we in op deze focuspunten van het Utrechtse project 'Scheiden zonder Schade' en de inzet die we daar samen met partners op plegen.

1. Voorlichting voor aanstaande ouders over de transitie van partnerschap naar ouderschap vanuit preventief oogpunt.

We zetten in op het vergroten van de eigen kracht en weerbaarheid van ouders door een goede voorbereiding op het ouderschap te bieden. Utrecht kent een stevige preventieve ondersteuningsbasis voor jonge ouders. Zowel voor het ouderschap als voor het nieuwe partnerschap bij het krijgen van een kind. Bij jeugdgezondheidszorg zijn deze onderwerpen tijdens consulten regelmatig onderwerp van gesprek. Daarnaast worden onder andere de volgende interventies ingezet:

- **Ouders Inc.**

Een online ouderschapskursus waarbij in 11 modules wordt ingegaan op de samenwerking tussen ouders in de opvoeding en op de partnerrelatie. Deze cursus wordt gratis aangeboden aan (aanstaande) ouders.

- **JGZ-consult bij 22 weken zwangerschap**

Aan dit consult is een open gesprek toegevoegd over onder andere de relatie tussen de partners en hun rol als aanstaande ouders. Ouders Inc. wordt ook aan ouders aangeboden tijdens dit gesprek.

- **Webinars**

In 2020 zijn 18 webinars georganiseerd als alternatief voor het verminderde contact met ouders en op scholen (o.a. voorlichtingsavonden). De webinars kennen een groeiend succes. Bij de start namen 35 ouders deel, terwijl aan het einde van het jaar voor één thema 2 bijeenkomsten zijn belegd, omdat het aantal aanmeldingen op 520 lag. De webinars worden gevoed door input van ouders (wat willen zij weten) en richten zich op de brede leeftijd van jeugdigen: van zwangerschap tot jongvolwassene. Webinars die zich specifiek richten op het gezamenlijk ouderschap zijn bijvoorbeeld de webinars 'Hoe maak ik mijn relatie babyproof' en 'betrokken vaderschap'. In 2021 worden de webinars voortgezet, gezien wordt tevens in hoeverre dit structureel kan worden.

In 2021 onderzoeken we de mogelijkheden voor aanvullende activiteiten voor jonge kinderen met gescheiden ouders zonder dat sprake is van een complex scheidingsvraagstuk. Ouders geven aan dat hun kinderen soms vragen hebben waarbij zij zich niet altijd 'de juiste partij' voelen om deze vragen te beantwoorden. Soms is een onafhankelijke partij waar het kind vragen kan stellen beter. Gedacht wordt aan programma's als 'Zandkastelen', 'Stoere Schildpadden' of 'Dappere Dino's'. In overleg met ouders en professionals wordt dit nader uitgewerkt.

2. Verbetering van aansluiting van onderwijspartners op de aanpak rond ouderschap en scheiding

Scholen zijn een belangrijke plaats voor kinderen, zeker als de thuissituatie moeilijk is. Het belang van de school voor het kind en hoe leerkrachten een kind kunnen ondersteunen is onderwerp van gesprek. Helaas heeft deze ontwikkeling door de coronamaatregelen en toegenomen werkdruk bij de scholen onvoldoende voortgang gekend in 2020. We streven ernaar dit in 2021 zo spoedig mogelijk stevig op te pakken in samenwerking met onder andere de buurtteams jeugd en gezin en de samenwerkingsverbanden voor het primair en voortgezet onderwijs.

3. Informatiepunt dat ouders helpt in het proces van een scheiding

In 2020 is voor deze ontwikkeling opgetrokken met het landelijke programma 'Scheiden zonder Schade' waarbinnen wordt gewerkt aan een 'digitaal plein' met informatie over (problemen bij) scheiden. Dit landelijk digitale plein is nog niet gereed. We willen graag bij dit landelijke plein aansluiten met aanvullende lokale informatie. In 2021 zullen we de lokale informatie vooral via andere (lokale) routes verspreiden om eerder lokale informatie beschikbaar te stellen aan Utrechtse ouders.

4. Passende specialistische jeugdhulp voor kinderen die te maken hebben met scheidingsproblematiek

We richten ons op vroegtijdige en integrale inzet van (specialistische) jeugdhulp wanneer sprake is van een ouderpaar dat plannen heeft om te scheiden of in scheiding ligt. Door de organisatie van basishulp tot en met integrale specialistische jeugdhulp in de buurten, kan de hulp passend en op maat geboden worden op basis van de vraag van ouders.

Basishulp

De buurtteams jeugd en gezin bieden basishulp aan ouders en jeugdigen in Utrecht, ook bij scheiding. Bij scheidingssituaties is het essentieel dat het voorveld goed en tijdig signaleert en dat medewerkers van het buurtteam snel een goede inschatting van de situatie kunnen maken. Hiervoor gebruiken zij het taxatie instrument KEES; met behulp van praatplaten en een taxatielijst worden hiermee vroege signalen van een mogelijk problematische scheiding in kaart gebracht. Daarnaast worden medewerkers getraind in bemiddelingsvaardigheden.

Specialistische jeugdhulp

Aanvullend op ondersteuning en hulp vanuit de sociale basis en de basishulp kan specialistische jeugdhulp worden geboden, ook bij complexe scheidingen. KOOS en Spoor030 scholen hun personeel in diverse methodieken. Zij volgen in hun aanpak de '[Richtlijn scheiding](#)'². De hulp wordt

² Het 'Programma Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming' ontwikkelt richtlijnen voor jeugdprofessionals. Het is een initiatief van het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP), de Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (NVO) en de Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW).

altijd passend bij de gezinssituatie en op maat geboden, waarbij sprake kan zijn van de inzet van een combinatie van diverse methodieken.

Jeugdbescherming

Als de opvoedsituatie van jeugdigen ernstig in het gedrang komt of lijkt te komen, wordt de jeugdbescherming ingeschakeld. Wanneer sprake is van een complexe scheidingssituatie is vaak sprake van onveiligheid en kan de rechter gebruik maken van het 'Uniform Hulpaanbod'. Hiermee wordt op zitting hulp opgelegd aan ouders, waarmee zij verplicht worden mee te werken.

In 2020 hebben we ingezet op de volgende specifieke ontwikkelingen bij scheidingssituaties:

- **Villa Pinedo**

We verstrekken subsidie aan Villa Pinedo. Deze organisatie biedt lotgenotencontact aan kinderen vanaf 10 jaar met gescheiden ouders. Zij worden online gekoppeld aan een ervaringsdeskundige buddy tussen 18 en 26 jaar.

In 2020 hebben 25 Utrechtse jeugdigen met gescheiden ouders ondersteuning gehad van een buddy van Villa Pinedo. Eind 2020 is een communicatiecampagne gestart om het aanbod van Villa Pinedo in Utrecht meer onder de aandacht te brengen.

- **Uniform Hulpaanbod (UHA)**

Er zijn afspraken gemaakt op arrondissementsniveau tussen rechters en jeugdhulpaanbieders over de mogelijke inzet voor hulp bij scheiding, op verzoek van rechters. Op basis van het beschikbare 'Uniform Hulpaanbod' kan de familierechter ten tijde van de zitting aan ouders een hulpaanbod opleggen met als doel verdere escalatie en schade voor betrokken kinderen te voorkomen. KOOS en Spoor030 voeren de UHA-opleggingen van de Rechtbank uit. Afsproken is dat deze gedwongen casussen voorrang krijgen op andere hulpaanvragen. Voor deze voorrangpositie is in Utrecht aandacht gevraagd in verband met een toename van crisismeldingen jeugdhulp en de beperkte mogelijkheden voor (snelle) hulp aan ouders binnen de volwassenenzorg, in het bijzonder de GGZ. In 2021 worden de consequenties verder besproken.

In 2020 zijn in Utrecht 26 UHA-casussen opgepakt.

- **Integrale procesaanpak bij complexe scheiding**

We hebben geëxperimenteerd met het concept 'Proceswerkgroep hulp bij scheiden', waarbij samenwerking vanuit partnerschap en het dragen van een gedeelde verantwoordelijkheid tussen de betrokken partners centraal staat. Zij staan gezamenlijk om het gezin en doen wat nodig is. Buurteams jeugd en gezin, specialistische jeugdhulpaanbieders, SVMN en de Raad voor de Kinderbescherming stellen gezamenlijk een procesplan op en maken afspraken met elkaar en de ouders.

In 2021 wordt deze inzet geëvalueerd. Bij een positieve evaluatie wordt de proceswerkgroep verder uitgewerkt in samenwerking met het nieuwe Utrechtse project 'Beweging kind- en gezinsbescherming'³. Hierbij worden dan ook de mogelijkheden verkend voor aansluiting van de volwassen-GGZ op de proceswerkgroep. Met name bij complexe scheidingen signaleren jeugdhulpprofessionals relatief vaak een relatie met volwassen GGZ-problematiek.

5. Stedelijke visie op contactherstel en omgang

In 2021 ontwikkelen we een stedelijke visie op omgang tussen kind(eren) en hun ouder(s), samen met ervaringsdeskundigen, ouders en professionals. De landelijke visie wordt hierbij als leidraad en ter ondersteuning gebruikt. Met de stedelijke visie creëren we een gezamenlijk startpunt om vanuit alle 'lagen' te werken vanuit eenzelfde basis ten aanzien van omgang tussen kinderen en ouders bij scheiding.

De meest ernstige vorm van contactverlies tussen ouder en kind, is ouderverstoting. Waar mogelijk willen we dit voorkomen door gezamenlijke passende inspanningen vanuit een gezamenlijk gedragen visie.

³ Deze beweging is het bredere vervolg op de pilot 'Ketenversnelling' welke in 2020 in Overvecht liep.

- **TussenThuis**

We verlenen subsidie aan TussenThuis om contacten tussen kinderen en de niet-verzorgende ouder bij een complexe scheiding met (dreiging van) contactverlies zoveel als mogelijk in stand te kunnen houden. TussenThuis biedt een omgangsplaats voor dit contact.

In overleg met beide ouders stelt TussenThuis een overeenkomst op met strikte voorwaarden. De omgangsplaats is een neutrale en veilige plek waar het bezoek kan plaatsvinden zonder dat de ouders elkaar hoeven te ontmoeten.

In 2020 heeft TussenThuis aan 22 Utrechtse gezinnen de omgangsplaats geboden. Door de coronamaatregelen hebben er minder ontmoetingen plaats kunnen vinden dan in een 'normaal' kalenderjaar.

Project 'Beweging kind- en gezinsbescherming'

Dit project is een vervolg op het project 'Ketenversnelling' in Overvecht en sluit aan op de landelijke beweging voor vereenvoudiging van de jeugdbescherming. Het vraagstuk van complexe scheidingen wordt ook binnen dit project meegenomen. Er is nauwe samenwerking met het project 'Scheiden zonder schade' bij de focuspunten 4 en 5.

(Laagdrempelige) Relatietherapie

Relatietherapie wordt in beperkte mate geboden binnen de Zorgverzekeringsweg (Zvw).

Relatietherapie kan vanuit de Zvw worden vergoed wanneer sprake is van GGZ-problematiek, bij verwijzing van een huisarts naar seksuologie en soms binnen de uitgebreidere zorgpakketten onder de noemer 'alternatieve geneeswijzen' waarbij doorgaans sprake is van een deel-vergoeding.

Relatieproblemen zijn hulpvragen van volwassenen. De Jeugdwet richt zich op ondersteuning en hulp aan jeugdigen. Relatieproblemen van ouders zijn geen jeugdhulpvraag zoals wordt bedoeld met de Jeugdwet. Dit roept de vraag op welke partij (financieel) verantwoordelijk is voor deze ondersteuning aan volwassenen. Er is geen twijfel dat een goede relatie tussen ouders een gezonde en veilige opvoeding van kinderen ondersteunt. Relatietherapie kan daarom ook voor jeugdigen van (groot) belang zijn.

Het ondersteunen van ouders om (gezamenlijk) zo goed mogelijk de zorg voor hun kind(eren) vorm te kunnen geven, beschouwen we in Utrecht als een randvoorwaarde om kinderen gezond en veilig op te kunnen laten groeien. Om deze reden worden onder andere de webinars over ouderschap en partnerschap geboden door de jeugdgezondheidszorg en ondersteunen we het werk van TussenThuis met subsidie. Bij de buurtteams en de specialistische jeugdhulp is de relatie tussen ouders altijd onderwerp van gesprek. Op basis van de Jeugdwet bieden zij ondersteuning en hulp op maat waar nodig, relatietherapie is echter geen opdracht aan hen vanuit de Jeugdwet. Het doel van hun inzet is om problemen bij kinderen te voorkómen of te verminderen.

De discussie wie verantwoordelijk is voor 'gezonde ouders' en 'gezonde volwassenrelaties tussen ouders' is wellicht de moeite waard om landelijk aan te kaarten.

We hopen dat deze brief u een beter beeld geeft van onze inzet en aanpak op casussen waarbij sprake is van een scheiding en de complexiteit van de vraagstukken die hierachter schuil gaan. Samen met onze partners zetten we ons in voor het realiseren van een gezonde en veilige omgeving voor onze Utrechtse kinderen om op te kunnen groeien.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Utrecht,

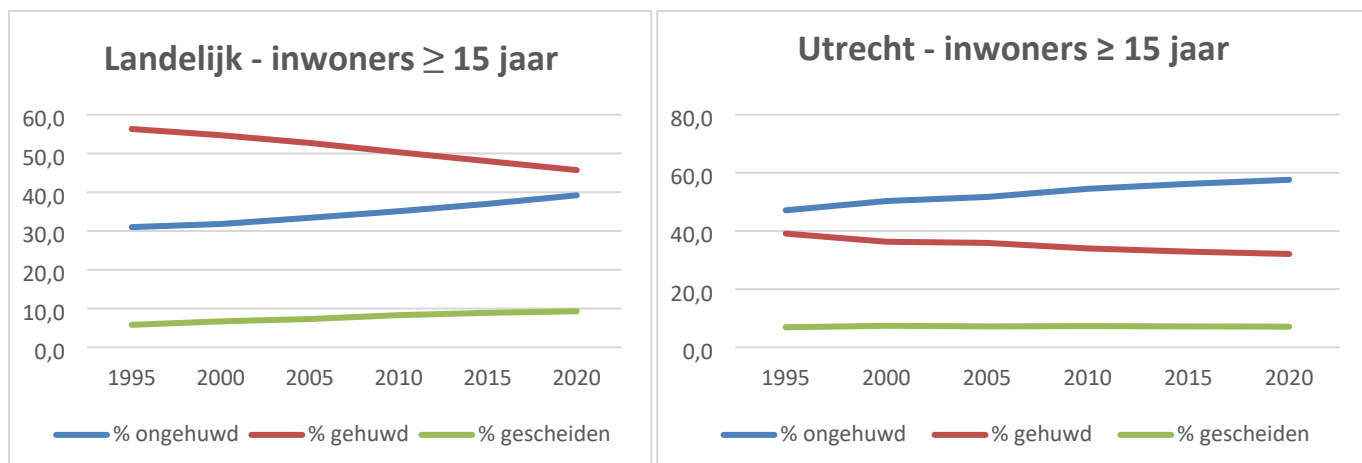
de secretaris,

de burgemeester,

Bijlage 1: Scheiden in Utrecht, enkele cijfers

In de gemeente Utrecht is het percentage echtscheidingen (scheiding bij een burgerlijk huwelijk) sinds 1995 stabiel: het schommelt tussen 6,9 en 7,4%. Landelijk is sprake van toename (van 5,8% in 1995 naar 9,3% in 2020)

Het aantal gehuwden in Utrecht is structureel lager dan het landelijk gemiddelde en het aantal alleenstaanden structureel hoger, dit is mede het gevolg van het hoge aantal studenten in Utrecht. In een grafiek is het beeld als volgt:

Het ligt redelijk voor de hand te veronderstellen dat het aantal niet gehuwde samenwonende stellen al dan niet met kinderen in Utrecht hoger ligt dan het landelijk gemiddelde. Een scheiding van niet-gehuwde stellen wordt niet structureel gemonitord bij het CBS of op andere plekken, cijfers zijn daarom niet beschikbaar.

Verondersteld mag worden dat het aantal scheidingen in Utrecht waarbij geen sprake is van een huwelijk hoger zal liggen dan het landelijk gemiddelde. We verwachten niet dat het aantal scheidingen in Utrecht substantieel afwijkt van het landelijk gemiddelde.

Eén op de vijf jongeren in Utrecht (21%) heeft een scheiding van ouders meegemaakt, zo blijkt uit de Gezondheidsmonitor Utrecht ([Situatie thuis | Utrecht \(volksgezondheidsmonitor.nl\)](#)). Jongeren uit de wijken Noordwest en Overvecht hebben vaker een scheiding van ouders meegemaakt (respectievelijk 31% en 33%). In de wijken Zuid en Zuidwest hebben jongeren het minst met scheiding van ouders te maken (respectievelijk 12% en 16%).